

Ο Παπαδιαμάντης «θεολογώντας» μέσα από τα κείμενα του

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

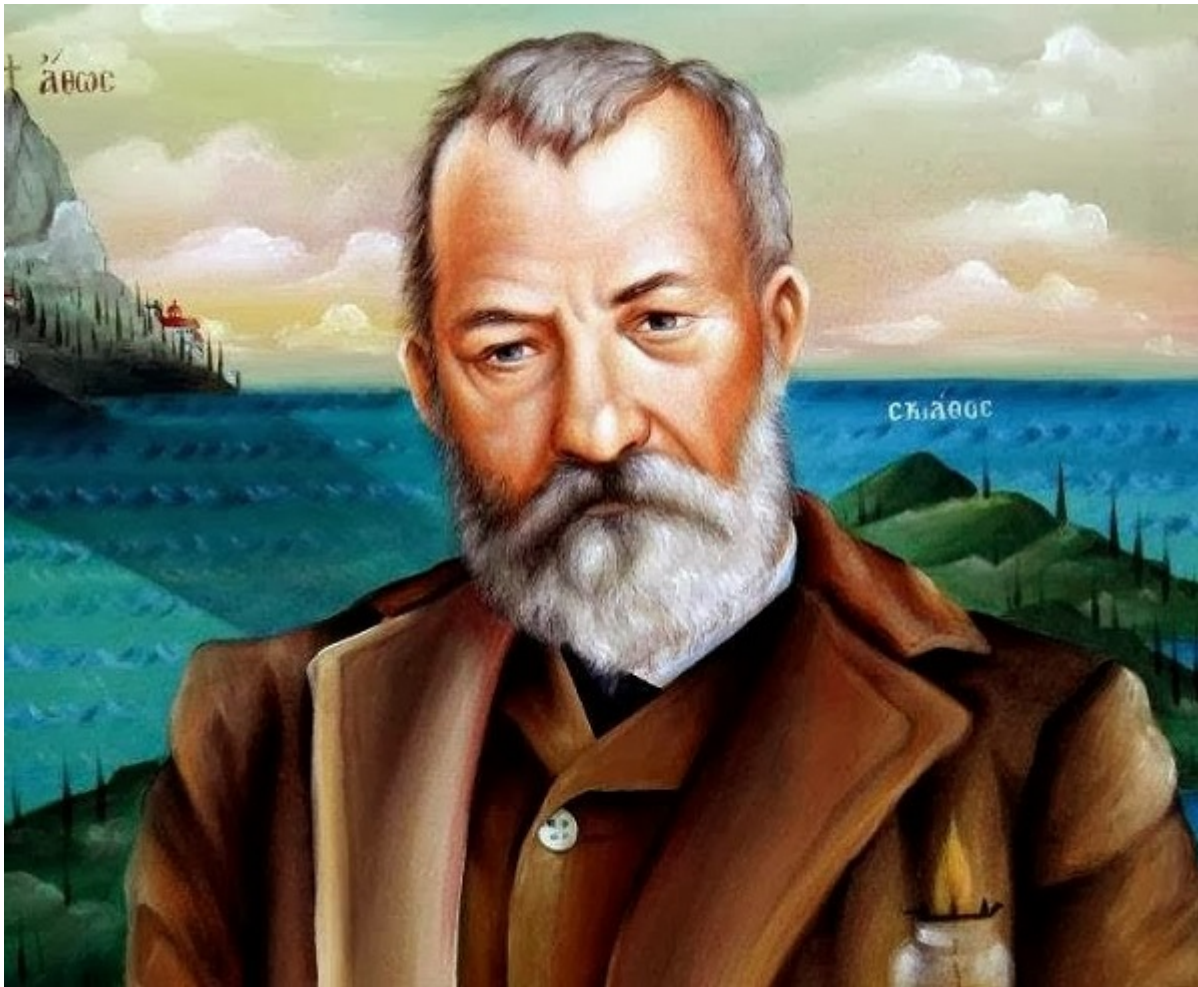
Χρήστος Πάτσης, Φιλόλογος - Θεολόγος

Αποτελεί κοινό τόπο ότι ο Παπαδιαμάντης προβαίνει σε συλλήψεις χαρακτήρων στα διηγήματά του, έχοντας κατά νου τις επιταγές της χριστιανικής αυτοσυνειδησίας, που βλέπει τον άνθρωπο «κατ'είκόνα Θεού» και «καθ'ομοίωσιν». Ο τρόπος να πορευθεί ο άνθρωπος, πέραν του φυλογονικού-βιολογικού στοιχείου, είναι να καταστεί πρόσωπο εντός της Εκκλησίας, που ορίζει το πλαίσιο της σωτηρίας(τα οστά της Σεραΐνας ευωδίασαν κατά την εκταφή).

Η εκκλησιολογική υπόσταση της ύπαρξης έχει ως κύρια συνιστώσα την αγάπη [29], η οποία με τη μορφή της κένωσης διακρίνεται εμφαντικά στην ηρωίδα του σχετικού διηγήματος, όταν επιλέγει να σηκώσει το σταυρό ενός κοινωνικού μαρτυρίου (συζυγική απαξίωση), ως μη όφειλε, υπερβαίνουσα το ανθρώπινο μέτρο της αγάπης. Η άρνηση εδώ του εαυτού, ως κατάφαση, καταδεικνύει με σαφή τρόπο την υπέρβαση των ανθρωπίνων ορίων, βιώνοντας την ουσία του ευαγγελικού

νόμου της αγάπης, που εκδηλώνεται, ακόμα, και προς το μη φιλικά διακείμενο. Η απαίτηση, λόγου χάρη, της αγάπης, ακόμη, και προς τον εχθρό δεν είναι απαίτηση της ανθρώπινης λογικής. Ούτε πάλι αυτή η απαίτηση, διακατέχεται από το κλίμα ενός ευρύτερου ουμανιστικού μοντέλου αλληλεγγύης. Η αγάπη προς τον άλλον προβάλλεται, όχι με ανθρώπινα κριτήρια, αλλά ως σημείο, της παρουσίας του Θεού στον κόσμο [30]. Ο ίδιος ο Κύριος έδειξε, άλλωστε, με το παράδειγμα του Σταυρού, την υπέρβαση των ανθρώπινων μέτρων, συγχωρώντας τους διώκτες Του [31].

Ο Παπαδιαμάντης, υπηρέτης ο ίδιος της λατρείας της Εκκλησίας, «θεολογεί» στα κείμενα του, μη υπακούοντας τα σχήματα της φιλοσοφικής διάνοησης περί Θεού, αλλά δίνοντας προτεραιότητα στην εκκλησιαστική εμπειρία. Οι κατατρεγμένοι του κόσμου, οι πένητες, οι ανέστιοι των διηγημάτων του, χρήζουν μιας ερμηνευτικής που κλίνει περισσότερο προς την παροχή μέριμνας, παρά σε μία βαθυστόχαστη ανάλυση ανθρωπολογικού τύπου. Επιβεβαιώνεται έτσι ότι η αληθής χριστιανική Θεολογία δεν είναι μία αφηρημένη ιδεολογία, αλλά πρωτίστως μία Θεολογία πρακτική και ποιμαντική [32]. Η προοπτική αυτή οδηγεί και τον «ασήμαντο» άνθρωπο στην ανάδειξη του προσώπου του εντός του πλαισίου της οντολογικής ετερότητας με όλα τα στοιχεία της μοναδικής και ανεπανάληπτης

προσωπικότητας, τα οποία διασώζει μέσα στο κοινοτικό πλαίσιο. Περαιτέρω εντός της Ευχαριστιακής κοινότητας δεν διασώζεται έτσι μόνο η ενότητα, αλλά καταφάσκει και η ετερότητα. Με τη σειρά της η ετερότητα ιστορικά, κοινωνικά δεν μπορεί να θεραπευθεί, αν δε προσδεθεί οντολογικά στο πρόσωπο του ακτίστου Θεού [33]. Η χριστιανική αγάπη είναι η μόνη ασφαλής μέθοδος, οντολογικά, η αρχή της ετερότητας να εκφραστεί αγαπητικά. Ορθά επισημαίνει ο Χ. Τερέζης ότι η αγάπη είναι ένα ιδίωμα της ανθρώπινης φύσης, όχι δηλαδή επίκτητο, το οποίο ενεργοποιείται, όταν ο άνθρωπος λογίζεται, ως εικόνα του Θεού. Με τον τρόπο αυτό το ανθρώπινο πρόσωπο, αντλώντας νόημα από την ελευθερία του Χριστού, θα συγχρονίσει τον βηματισμό του και θα εκδηλώσει την πραγματική σχέση με τον πλησίον. Η ετερότητα των ανθρωπίνων προσώπων δεν θα βυθίζεται στο χάος των αντινομιών, αλλά θα λειτουργεί, ως μία φυσική κατάσταση, προσανατολισμένη προς το θέλημα του Θεού [34].

Συνεπώς η διερεύνηση του ανθρώπινου προσώπου, ως αυθεντικού όντος, συνδέεται άρρηκτα με τη χριστιανική Θεολογία και ιδιαίτερα με την Πατερική. Άλλωστε η ίδια η Εκκλησία κατά τους πρώτους αιώνες, μέσω του αγώνα εναντίον των αιρέσεων και της διατύπωσης των δογμάτων, ουσιαστικά, θεολογεί περί του προσώπου, ως υπαρξιακής κατηγορίας, ασχέτως των θεολογικών προβλημάτων, που προέκυψαν με τη χρήση των όρων: πρόσωπο, persona, υπόσταση, κυρίως, στην κατανόησή τους από τη Δυτική Θεολογία [35]. Περαιτέρω η Ορθόδοξη δογματική Παράδοση καταθέτει τη μαρτυρία ότι η προσωπική κοινωνία του Θεού είναι εκτός των άλλων και γεγονός συναρπαγής[36]. Οι δύο γυναίκες (του διηγήματος) - τραγικά θύματα- ανάγονται σε πρόσωπα, διά χειρός Παπαδιαμάντη, μέσω της συγχώρησης και της έσχατης ταπείνωσης, ενώπιον μίας παραπαίουσας «αφύσικης» κοινωνίας, που αρνείται την ευθύνη.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

- 29. Ιω. Ζηζιούλα, «Από το Προσωπείον εις το Πρόσωπον...», ό. π., 309.**
- 30. Σ. Αγουρίδη, *Η επί του Όρους ομιλία του Ιησού* (Αθήνα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου 1977) 70**
- 31. Λουκ. 23,34**
- 32. Α. Γ. Μελισσάρη, «Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου», στο τομ. Β΄, *Η Ορθοδοξία απέναντι στα θέματα της εποχής μας* (Πάτρα: ΕΑΠ, 2002) 64.**
- 33. Ό. π., 99.**

34. Χ. Τερέζη, «Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου», στο τομ. Β΄, *Η Ορθοδοξία απέναντι στα θέματα της εποχής μας* (Πάτρα: ΕΑΠ, 2002) 47.
35. Ιω. Ζηζιούλα, «Από το Προσωπείον εις το Πρόσωπον...», ό. π., 294.
36. Ν. Νησιώτης, *Προλεγόμενα εις την Θεολογικήν Γνωσιολογίαν, το ακατάληπτον του Θεού και η δυ-νατότης γνώσεως αυτού* (Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΠΑ 1984)33.

<http://bit.ly/2LV6uAZ>